

29 januari 2025

Graag zouden wij, een brede groep van koepel- en maatschappelijke organisaties, onze zorgen willen uitspreken over het wetsvoorstel transparantie en tegengaan ondermijning door maatschappelijke organisaties (Wtmo) waarvan de plenaire behandeling staat gepland voor volgende week.

### **Het wetsvoorstel (Wtmo) moet terug naar de tekentafel**

Wij onderschrijven het belang van een veilige samenleving en een goede bescherming tegen ondermijning van de democratische rechtsstaat. Wij zijn echter van mening dat de huidige wetgeving volstaat en er is geen bewijs geleverd dat de voorgestelde maatregelen noodzakelijk en effectief zijn in het bereiken van het beoogde doel.

In dit wetsvoorstel worden verstrekkende bevoegdheden gecreëerd om in te grijpen bij niet-strafbare activiteiten van legitieme organisaties. Zodat 'ongewenst gedrag' dat niet strafbaar is toch kan worden aangepakt. Waarbij belangrijke strafrechtelijke waarborgen, zoals de onschuldpresumptie, ontbreken. Dit type wetgeving past in de wereldwijde trend van wantrouwen richting het maatschappelijk middenveld en een krimpende ruimte voor hun bijdrage aan het oplossen van maatschappelijke problemen.

Daarnaast plaatsen wij kritische kanttekeningen bij het wetsvoorstel waar het betreft de rechtsbescherming van maatschappelijke organisaties, de procedurele zorgvuldigheid, de rechtszekerheid voor betrokkenen, de bescherming van privacy van burgers en de toename van de administratieve lasten en de regeldruk.

Wij zijn van mening dat, gelet op het ingrijpende karakter van dit wetsvoorstel en de belangrijke wijzigingen die doorlopend tijdens het wetgevingsproces zijn aangebracht, dit wetsvoorstel 'aan de voorkant' beter juridisch moet worden getoetst waarbij de constitutionele toetsing 'ex-ante', zoals expliciet genoemd in het Regeerprogramma, zorgvuldig moet worden uitgevoerd.

### **Fundamentele bezwaren van de Raad van State onvoldoende weggenomen.**

De Raad van State stelt dat inmenging in de grondrechten van maatschappelijke organisaties, zoals de vrijheid van vereniging, - meningsuiting, - godsdienst en levensovertuiging, het recht op vrij verkeer van kapitaal, privacy en bescherming van persoonsgegevens en het eigendomsrecht nauwkeurig moet worden afgewogen, ook wanneer de inmenging is gericht op de bescherming van een zwaarwegend belang.

Ons inziens is aan belangrijke voorwaarden niet voldaan die een inmenging in rechten en vrijheden van maatschappelijke organisaties kunnen rechtvaardigen, zoals de noodzakelijkheid, proportionaliteit en voorzienbaarheid.

### **Verhoging regeldruk en administratieve lasten voor 350.000 stichtingen en verenigingen**

In het wetsvoorstel wordt een nieuwe bewaarplicht van donatie- en persoonsgegevens (7 jaar) in het leven geroepen voor ruim 350.000 maatschappelijke organisaties zoals goede doelen, vrijwilligers- en sportorganisaties, kerken en fondsen.

Onder het wetsvoorstel vallen zowel geldelijke bijdragen als bijdragen in natura met het gevolg dat alle bedragen en donaties, zoals voedselpakketten en dekens, moeten worden geadmistreerd en

gewaardeerd. Bovendien vallen zowel binnen- als buitenlandse donaties onder het wetsvoorstel en er wordt geen drempelbedrag genoemd.

De ***nieuwe deponeringsplicht voor stichtingen om hun balans en staat van baten en lasten*** te deponeren bij het Handelsregister betekent met name voor kleinere stichtingen minder tijd en geld voor het goede doel. Deze maatschappelijke organisaties worden juist vaak gerund door relatief veel vrijwilligers en deze (extra) verplichting vergroot het risico dat vrijwilligers afhaken. In dit verband wijzen wij in het bijzonder op de stapeling van transparantieplichtingen en pleiten voor een integrale benadering.

Wij zijn van mening dat Transparantie een belangrijk maatschappelijk doel is. Echter, deze extra administratieve verplichtingen staan niet in verhouding (disproportioneel) tot de administratieve lasten voor deze organisaties zonder dat is aangetoond dat deze verplichtingen redelijkerwijs bijdragen aan het doel van bestrijding van ondermijning van het openbaar gezag/openbare orde en rechtsstaat.

### **Informatieverzoek door burgemeester kan leiden tot rechtsonzekerheid en willekeur**

De burgemeester kan op basis van het wetsvoorstel in het kader van de handhaving van de openbare orde privacygevoelige informatie opvragen zoals de geografische herkomst, doel en omvang van een of meer donaties. Als er sprake is van substantiële donaties kan de burgemeester tevens persoonsgegevens opvragen waaruit bijvoorbeeld religieuze of levensbeschouwelijke overtuigingen kunnen blijken.

In het artikel 'De Burgemeester als Compliance Officer?' leggen bestuurskundige Niels Karsen en rechtsfilosoof Macheld Geuskens in het Nederlands Juristenblad het wetsvoorstel Wtmo langs de lat van het 'Afwegingskader nieuwe burgemeestersbevoegdheden', dat in december 2023 door de regering in gebruik is genomen. Hun pleidooi is om in de Wtmo, vanwege diens rol en positie, de burgemeester geen (bestuursrechtelijke) bevoegdheden toe te kennen en te volstaan met de nieuwe (strafrechtelijke) bevoegdheden voor het OM.

Wij plaatsen vraagtekens bij de keuze voor de burgemeester als bevoegd gezag om gegevens op te vragen bij maatschappelijke organisaties en niet uitsluitend het openbaar ministerie vanuit diens opsporingsbevoegdheid, vanwege het risico op willekeur en politiek gedreven besluiten.

### **Stakingsbevel rechter staat op gespannen voet met voorzienbaarheidsvereiste**

De rechtbank kan een stakingsbevel opleggen aan een maatschappelijke organisatie die activiteiten ontplooit die erop gericht zijn de Nederlandse democratische rechtsstaat of het openbaar gezag (klaarblijkelijk dreigen te) ondermijnen.

De rechtsnorm moet voor maatschappelijke organisaties volstrekt helder zijn zodat zij hun handelen daarop kunnen afstemmen en dat is nu niet het geval. Dit druist in tegen het voorzienbaarheidsvereiste waarbij doorslaggevend is of voldoende duidelijk is hoe de rechtsnormen in het concrete geval zullen worden toegepast. In de Toelichting staan uiteenlopende voorbeelden die echter, zoals ook geconcludeerd door de Raad van State, een weinig eenduidige interpretatie kennen zoals 'duurzame aantasting van de democratische vrijheden' en 'de aantasting van de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen'.

Wij zijn van mening dat dit leidt tot rechtsonzekerheid en biedt ruimte voor willekeur en het risico dat een activiteit als ondermijnend wordt gekwalificeerd als deze niet in lijn ligt met het overheidsbeleid.

Op grond van internationale rechtsnormen is de overheid verplicht om de vrijheid van vereniging van burgers, en in het verlengde daarvan maatschappelijke organisaties, te waarborgen en zich in te zetten voor het behoud van de ruimte voor maatschappelijke organisaties om hun werk te kunnen (blijven) doen.

Wij roepen u dan ook op om ervoor te zorgen dat dit wetsvoorstel, dat bedoeld is om democratische vrijheden te beschermen, deze vrijheden niet juist ondermijnt.

Mede namens onderstaande organisaties,

Met vriendelijke groet,



Margreet Plug  
directeur Goede Doelen Nederland

CIO

FIN

NOC\*NSF

Vereniging NOV

European Center for Not-for-Profit Law

Human Security Collective

Netherlands Helsinki Committee

WO=MEN Dutch Gender Platform

PARTOS

Partin

Breed Mensenrechten Overleg (BMO)

## **BIJLAGE MET VOORBEELDEN TOENAME REGELDRUK EN ADMINISTRATIEVE LASTEN EXEMPLARISCH VOOR DE SECTOR**

### **Vereniging van Voedselbanken Nederland**

#### **Ieder pak pasta helpt iemand de week door**

Bij de Voedselbanken Nederland zetten 14.000 vrijwilligers zich belangeloos in om mensen tijdelijk te helpen aan voedsel. Burgers voor burgers die zich bij 179 lokale Voedselbanken inzetten voor voedselhulp aan jaarlijks 180.000 mensen waarvan 1/3 jonger dan 18 is. Om jaarlijks 180.000 mensen te belangeloos te voeden is iedere euro welkom. Iedere zak noten en ieder pak pasta. Veel lokale Voedselbanken krijgen dan ook veel kleine hulp.

#### **De sponsorloop van groep 8**

Een basisschool organiseert een sponsorloop en haalt €278,- op voor de voedselbank. De kinderen geven dit als contant bedrag af, maar nu moet de voedselbank vastleggen wie het geld heeft gedoneerd. Het opsporen van elke individuele ouder of kind om hun gegevens vast te leggen, maakt een simpel gebaar van betrokkenheid tot een administratieve nachtmerrie.

#### **De mand in de kerk**

Een kerk plaatst wekelijks een mand bij de ingang waar kerkgangers voedselproducten doneren, zoals een pot pindaas of een pak pasta. De voedselbank haalt deze mand op, maar door de Wtmo moeten de giften gewaardeerd en gedocumenteerd worden, inclusief herkomst en namen van de gevers. Hoe noteer je de identiteit van tientallen kerkgangers die anoniem een product in de mand stoppen?

#### **De inzamelactie bij de lokale supermarkt**

Vrijwilligers staan bij de ingang van een supermarkt om producten in te zamelen, zoals pakken rijst en blikken soep. Klanten doneren spontaan tijdens het boodschappen doen. Onder de Wtmo moeten al deze giften worden geregistreerd en herleid worden naar individuele donateurs. Hoe registreer je mensen die even snel iets uit hun winkelwagentje geven?

#### **De bakker met overgebleven brood**

Een kleine dorpsbakker doneert dagelijks een paar broden en banket die niet verkocht zijn. Aan het einde van de maand loopt de waarde van de donaties op tot een aanzienlijk bedrag. De WTMO kan eisen dat de bakker elke dag een administratie bijhoudt en dat de voedselbank deze waarde rapporteert, waardoor de spontane dagelijkse geste in gevaar komt.

#### **De lokale hobbyclub verkoopt zelfgemaakte items**

Een breiclubje van vijf ouderen verkoopt zelfgemaakte sjaals en mutsen op de markt om geld in te zamelen voor de voedselbank. Ze verdienen €200,-. Volgens de Wtmo moeten de voedselbank of de breiclub zorgen dat duidelijk wordt wie deze donateurs zijn, wat volstrekt onwerkbaar is voor zulke kleine initiatieven.

*Juist de burgers die hun verantwoordelijkheid nemen als actief burger en iets doen voor de medemens, die worden onnodig ontmoedigd door dit beleid. En dat raakt in het geval van de Voedselbanken de allerarmsten.*

## About a Jacket

About a Jacket – het verhaal achter een jas- is een stichting die creatie en integratie verbindt. Vier ochtenden in de week komt een groep vrouwen met een vluchtelingenachtergrond samen om te borduren. Tijdens het borduren oefenen ze samen hun Nederlandse taal, onder begeleiding van vrijwillige taalcoaches, en praten ze over alledaagse dingen. Dit is dé manier om hen uit een sociaal isolement te halen en te houden. Ze hebben een doel en werken samen aan mooie projecten. In het atelier maken ze dankbaar gebruik van alle gedoneerde materialen. Er is een groot assortiment aan gedoneerde kralen, pailletten en borduurzijde.

*Onder de Wtmo moeten al deze donaties worden gewaardeerd, geregistreerd en herleid worden naar individuele donateurs.*

## Vrijwilligerscentrales, buurthuizen, kulturhussen, wijkcentra

In Nederland zijn er rond de 270 vrijwilligerscentrales die of in een zelfstandige stichting zitten of om onder een welzijnsorganisatie vallen. Allemaal stichtingen dus. Zij hebben vrijwilligersacademies, beursvloeren, netwerken BestuurdersCentraal en bijvoorbeeld projecten tegen armoede, eenzaamheid en voor mobiliteit.

Bij **vrijwilligersacademies** geven mensen gratis als vrijwilliger training of les aan andere vrijwilligers, vaak vanuit een professionele achtergrond. Denk aan trainingen weerbaarheid, rolstoel duwen, motiverende gesprekstechnieken, signaleren van grensoverschrijdend gedrag, begeleiden van groepen, gastvrijheid.

Bij **beursvloeren** worden er matches gemaakt tussen bedrijfsleven en vrijwilligersorganisaties, waarbij de eersten in principe die laatsten helpen. Dat kan variëren van het doorschuiven meubilair, naar het opknappen van een pand, medewerkersvrijwilligerswerk tot de aanschaf van duofietsen en wat dies meer zij.

Bij netwerken **BestuurdersCentraal** zetten bestuurders, bedrijfsleven, onderwijs en vaak ook overheid zicht in om besturen te coachen, te helpen met het ontwikkelen en uitvoeren van beleid, het oplossen van onenigheid, te helpen met de financiële administratie, het voldoen aan de AVG, WBTR en andere wetgeving.

Bij specifieke vrijwilligersprojecten die vrijwilligerscentrales uitvoeren gaat het vaak om de inzet van wijk- en buurtgenoten als maatje op diverse terreinen. Denk aan laaggeletterdheid, hulp in en om het huis, schuldhulp, begeleiding naar winkel, arts of ziekenhuis. Maar ze zetten zich ook in voor allerlei acties tegen eenzaamheid.

Ook belangrijk om te weten is dat veel **buurthuizen, kulturhussen, wijkcentra** ook een stichtingsvorm hebben en allerlei activiteiten met vrijwilligers uitvoeren.

*De Wtmo verplicht stichtingen om donaties in natura (al deze vormen van vrijwilligerswerk) te waarderen en te registreren.*